

Jolanta Machowska-Goc
 Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Kreacje zabawek w tekstach i pracach plastycznych dzieci klas II i III jako kolaż kulturowy

Wstęp

W artykule została przedstawiona problematyka kreacji zabawek stworzonych przez uczniów klas II i III na płaszczyźnie tekstów paraliterackich będących efektem transmutacji z kodu ikonicznego. Zarówno prace plastyczne dzieci, jak i ich wypowiedzi pisemne osadzone są w kontekście językowego obrazu świata, aksjologii związanej z szeroko rozumianą inteligencją duchową¹, a przede wszystkim odnoszą się do procesów metaforycznych i metonimicznych warunkujących i przenikających zarówno aspekty myślowe, jak i działania młodych twórców żyjących w kulturze w postaci kolażu, performatywnej², zmiennej i/ lub płynnej³.

Rozważania dotyczące zabawek wykreowanych przez dzieci w kodzie ikonycznym i językowym są w moim ujęciu badaniem kultury materialnej tzw. kultury masowej⁴, które to „nie odbywa się w separacji od badania kultury duchowej i społecznej (...) rozdzielenie tych trzech sfer jest (...) niecelowe”⁵, co z kolei łączy się z jej funkcją semiotyczną i rzeczową⁶.

Pojęcie kreacji, użyte w tytule artykułu, rozumiane jest przeze mnie szeroko jako stwarzanie, przez dzieci klas II i III na płaszczyźnie tekstów paraliterackich na temat zaczarowanych zabawek, „pewnych nowych stanów rzeczy”⁷, inaczej próby

-
- 1 J. Gibas, *Alchemia duchowego rozwoju. Inteligencja duchowa dla zaawansowanych*, Poznań 2017.
  - 2 M. Pieniążek, *Polonistyka performatywna. O humanistycznych technologiach wytwarzania świata*, Kraków 2018, s. 68.
  - 3 Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, przeł. T. Kunz, Kraków 2006; Z. Bauman, *Płynne życie*, przeł. T. Kunz, Kraków 2007, Z. Bauman, *Płynne czasy: życie w epoce niepewności*, przeł. M. Żakowski, Warszawa 2007.
  - 4 A. Kłosowska, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, Warszawa 1980, s. 212–457.
  - 5 E. Maciejewska-Mroczek, *Mrówcza zabawa. Współczesne zabawki a społeczne konstruowanie dziecka*, Kraków 2012, s. 69.
  - 6 *Ibidem*, s. 73.
  - 7 R. Grzegorzczkova, *Jak rozumieć kreatywny charakter języka?*, [w:] *Kreowanie świata w tekstach*, red. A.M. Lewicki, M. Tokarski, Lublin 1995, s. 13.

symbolizacji⁸, które to związane są z fundamentalnymi kategoriami antropologicznymi i egzystencjalnymi, czyli przymusami i wyborami w czasach technokultury⁹, ale także dotyczą też Stefana Szumana w odniesieniu do psychologicznego podejścia do zabawki. Zdaniem tego badacza została ona właściwie wymyślona przez dziecko (wynałazcę), a człowiek dorosły jest jedynie jego dostawcą¹⁰.

Z problematyką kreacji łączą się zagadnienia związane z ludologią, zabawą i zabawką w dyskursie posthumanistycznym tu – uczniów w młodszym wieku szkolnym wpisujące się w nurt studiów badań nad rzeczami¹¹. Zabawki, będące fenomenem świata przedmiotów, stanowią pierwotną przestrzeń dzieciństwa¹², a w uczniowskich kreacjach tekstowych oraz ikonicznych zostały one ożywione przez ich wyobraźnię, tworząc tym samym ludyczny performans¹³ oraz wcześniej wspomniany kolaż kulturowy, a właściwie metakolaż wynikający z przesunięć znaczeń, kontaminacji, czyli procesów metonimicznych i metaforycznych. Innymi słowy metakolaż to metafora totalna¹⁴ stanowiąca podstawowy fundament ludzkiego myślenia oraz poznania, bowiem jest ona obecna w naszym życiu codziennym zarówno „w języku, lecz też w myślach i czynach”¹⁵ i osadzona jest na figuratywnych (w tym metonimicznych) modelach poznawczych człowieka¹⁶ oraz intuicji, czyli myśleniu podświadomym¹⁷. Jak już wspominałam szeroko rozumiane wyrażenia figuratywne stanowią podstawę naszego myślenia, poznania i wreszcie działania¹⁸, co znajduje swoje odzwierciedle-

-
- 8 P. Łozowski, *Konwencja i kreacja w kontekście sporu o naturę znaku językowego*, [w:] *Konwencja i kreacja w języku, literaturze i narracji historycznej*, red. M. Karwatowska, R. Litwiński, A. Siwiec, Lublin 2016, s. 80.
- 9 J. Pleszczyński, *Przymusy i wybory w technokulturze*, [w:] *Konwencja i kreacja w tekstach kultury*, red. M. Karwatowska, R. Litwiński, A. Siwiec, Lublin 2016, s. 17.
- 10 S. Szuman, *Zabawka z punktu widzenia psychologii*, „Tęcza” 1930, nr 11.
- 11 A. Mik, M. Niewiecierzak, E. Rąbkowska, G. Leszczyński, *Słowo wstępne*, [w:] *O czym mówią rzeczy? Świat przedmiotów w literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, red. A. Mik, M. Niewiecierzak, E. Rąbkowskiej i G. Leszczyńskiego, Warszawa 2019, s. 11.
- 12 G. Leszczyński, *Przedmioty z rozwianą grzywą. Dziecięcy performans Joanny Kulmowej*, [w:] *O czym mówią rzeczy? Świat przedmiotów w literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, red. A. Mik, M. Niewiecierzak, E. Rąbkowskiej i G. Leszczyńskiego, Warszawa 2019, s. 12.
- 13 G. Leszczyński, *Przedmioty z rozwianą grzywą. Dziecięcy performans Joanny Kulmowej*, [w:] *O czym mówią rzeczy? Świat przedmiotów w literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, red. A. Mik, M. Niewiecierzak, E. Rąbkowskiej i G. Leszczyńskiego, Warszawa 2019, s. 13.
- 14 D. Rybarkiewicz, *Metakolaż. O kanonie myślenia metaforycznego*, Łódź, s. 14.
- 15 G. Lakoff, M. Johnson, *Metafory w naszym życiu*, przeł. T. P. Krzeszowski, Warszawa 2010, s. 29.
- 16 G. Lakoff, *Kobiety, ogień i rzeczy niebezpieczne. Co kategorie mówią nam o umyśle*, red. E. Tabakowska, przeł. M. Buchta, A. Kotarba, A. Skucińska, Kraków 2011, s. 75–88.
- 17 G. Lakoff, *Moralna polityka. Jak myślą liberałowie i konserwatyści*, przeł. M. Szczubiałka, Warszawa 2017, s. 12.
- 18 G. Lakoff, M. Johnson, *Metafory w naszym życiu...*, *op. cit.*, s. 5.

nie w postaci ekspresji słownej, wyrażeniach językowych, lecz także w różnorodnych ludzkich czynnościach, takich jak wytwory wizualne, ruchowe, muzyczne etc.¹⁹

Jeżeli chodzi o metaforę ikoniczną, to można ją zaobserwować w języku malarza, rzeźbiarza, architekta, tu: dziecka w młodszym wieku szkolnym w postaci jego wytworu plastycznego. Tego typu przeniesienie jest mniej wyrazne, niż ma to miejsce w przypadku języka i wymaga postawy aktywnej²⁰ podmiotu aktywnego, współuczestniczącego w procesie tworzenia różnego rodzaju znaczeń figuratywnych.

Jak podkreśla Marek Karwala wyróżnia się także metaforę obrazowo-wizualną, gdzie określenie obrazowa odnosi się do procesów myślowych, a wizualna do fizycznie wytworzonych obiektów²¹ oraz metaforę muzyczną, w której to kompozycja muzyczna jest sumą znaków emotywno-abstrakcyjnych. Według Alberta Schweitzera, jak zaznacza M. Karwala, muzyka apeluje do wyobraźni słuchacza²².

Zagadnienia dotyczące metafory odnoszą się zatem do wielu typów dyskursu (przede wszystkim artystycznego) i stały się istotnym przedmiotem współczesnej refleksji nad komunikacją językową, literaturą i kulturą²³, a ponadto stanowią istotny paradygmat w szeroko rozumianej edukacji.

W konsekwencji w wytworach plastycznych, jak i językowych uczniów klas II i III dochodzi do stworzenia tzw. amalgamatów pojęciowych powstałych w wyniku stopienia dwóch lub więcej pojęć²⁴. Takimi amalgamatami są właśnie różne przykłady zaczarowanych zabawek, które to nie są prostymi zestawieniami, ale stanowią ich nową semantyczną jakość²⁵.

Problematyka zabawy i zabawki była i jest ciągle przedmiotem zainteresowań badaczy z różnych dziedzin nauki, a w moich rozważaniach istotne są konceptualizacje zabawki z punktu widzenia dzieci klas II i III. Zebrany materiał empiryczny, w postaci dyskursów ikonicznych i pisanych w domenie zaczarowana zabawka, będących efektem transmutacji, obejmuje prace uczniów z klas II (324) i III (366), czyli ogółem odnosi się do 699 wytworów.

Proces badawczy składał się z dwóch części. Dzieci w pierwszej fazie zajęć uczestniczyły w zabawie w twórców – malarzy. Ich zadaniem było najpierw narysowanie i/ lub namalowanie swojej zaczarowanej zabawki, a następnie napisanie tekstu

19 M. Karwala, *W świecie metafory*. „Nowa Polszczyzna” 1997, nr 2, s. 41–46.

20 M. Porębski, *Czy metaforę można zobaczyć?*, „Teksty” 1980, z. 6, s. 70 i n. Por. M. Karwala, *W świecie metafory*, „Nowa Polszczyzna” 1997, nr 2, s. 41–46.

21 W. Limont, *Dzieci tworzą metafory wizualne*, „Nowa Polszczyzna” 1997, nr 2, s. 3–11. Por. M. Karwala, *W świecie metafory...*, *op. cit.*, s. 41–46.

22 A. Schweitzer, *Muzyka poetycka i malarska*, [w:] *Jan Sebastian Bach*, tłum. M. Kurecka, Kraków 1987, s. 327–328, cyt. za M. Karwala, *W świecie metafory...*, *op. cit.*, s. 41–46.

23 T. Dobrzyńska, *Od słowa do słowa. Studia o metaforze*, Warszawa 2012, s. 9–10.

24 J. Jurewicz, *Wprowadzenie*, [w:] *Orientaliści kognitywnie*, red. J. Jurewicz, Warszawa 2018, s. 9.

25 M. Piotrowska, *Koty, hurysy i ujamaa. Kognitywna analiza humoru Farouka Topana Aliyeonja pepo*, [w:] *Orientaliści kognitywnie*, red. J. Jurewicz, Warszawa 2018, s. 39–40.

w dowolnej formie na podany temat. Zatem w celu uzyskania materiału empirycznego wykorzystałam dyskurs działaniowy (praca plastyczna i tekst) oraz tematyczny – domena zaczarowana, magiczna ZABAWKA²⁶.

Teksty i prace plastyczne młodych twórców stanowią w niniejszym szkicu me-takolaż kulturowy, bowiem to właśnie między innymi tekst jest istotnym elementem kultury człowieka²⁷, a ponadto dziecięce konceptualizacje w domenie zaczarowana zabawka można, jak sądzę, nazwać zabawkami imaginacyjnymi (określenie JMG).

Zatem przedmiotem moich rozważań będzie próba ukazania ukrytej złożoności umysłów²⁸ uczniów klas II i III w różnych sposobach kreowania przez nich wyimaginowanych zabawek przede wszystkim na płaszczyźnie językowej. Jednakże pragnę podkreślić, iż to ekspresja plastyczna dzieci (rysunki ich zaczarowanej zabawki) stała się punktem wyjścia do stworzenia przez nie tekstów paraliterackich w domenie zaczarowana i/ lub magiczna zabawka. W moich rozważaniach język jest nie tylko odzwierciedleniem wykreowanych zabawek przez dzieci w kodzie ikonicznym, ale stanowi efekt „logosu widzenia”, „logosu widzianego”, „logosu zobaczenia”, „myślenia widzenia”²⁹.

Jeżeli chodzi o rozumienie pojęcia zabawki, to jest ono ujmowane w zależności od dziedzin, którymi zajmują się poszczególni uczeni. I tak z jednej strony w ujęciu Jana Bujaka za zabawkę można uznać: materialny przedmiot specjalnie zrobiony do celów zabawowych mieszczący w sobie treści o charakterze kulturowym (duchowym i społecznym) właściwy danej epoce, służący budowaniu określonych postaw ludycznych oraz kształtujących *rozwój fizyczny, psychiczny lub emocjonalny*³⁰, a z drugiej strony zabawka wpływa na odbiorcę twórczo, bowiem wskazuje na rodzaj zabawy³¹ i może nią być każdy przedmiot wykonany lub użyty do bawienia się, choć inne było jego pierwotne przeznaczenie. Natomiast pozostałe rzeczy i zjawiska określane są w literaturze przedmiotu jako akcesoria zabawowe³².

Wobec tego relevantnym pojęciem dla moich poszukiwań jest termin rzecz in-acej przedmiot i jego historia osadzona w XXI wieku. W związku z tym rodzą się pytania odnoszące się do zagadnień związanych ze zmianą perspektywy patrzenia na rzeczy materialne, bowiem są one obecnie efektem szeroko rozumianej konsumpcji,

26 G.W. Shugar, *Dyskurs dziecięcy. Rozwój w ramach struktur społecznych*, Warszawa 1995, s. 46–47.

27 D. Piekarczyk, *Metafory metatekstowe*, Lublin 2013, s. 53–54.

28 G. Fauconnier, M. Turner, *Jak myślimy. Mieszanie pojęciowe i ukryta złożoność umysłu*, przeł. I. Michalska, Warszawa 2019.

29 A. Pilch, *Formy wyobraźni. poeci współcześni przed obrazami wielkich mistrzów*, Kraków 2010, s. 67.

30 T. Bujak, *Zabawki w Europie. Zarys dziejów – rozwój zainteresowań*, Kraków 1988, s. 13.

31 R. Zięzio, *Wokół naczelnej zasady funkcjonalnej w zachowaniach ludycznych*, „Zabawy i Zabawki” 1997, nr 3, s. 11.

32 R. Kantor, *Zabawka nie jedno ma imię: kilka spóźnionych refleksji antropologa kultury*, „Zabawy i Zabawki” 2011, nr 1–4, s. 36–37.

a co się z tym wiąże rezultatem tonącego świata we wszelkiego rodzaju produktach, które to stają się albo fetyszami, albo archetypami³³. Zasygnalizowana problematyka świata rzeczy wpisuje się także w ramy interpretacyjne będące częścią naszego pojmowania świata i jak podkreśla Zoltán Kövecses są one konstruktami kulturowymi (modelami kulturowymi)³⁴, które to wpisują się w moich rozważaniach w tzw. miejsca wyobrażone – Krainę Zabawek oraz Zabawy³⁵, ludyczną funkcją literatury – tzw. „wielkiej zabawy” Jerzego Cieślakowskiego³⁶, na co wskazuje Alicja Ungeheuer-Gołąb w odniesieniu do zabawek jako bohaterów literackich³⁷. W tym szkicu tematem wiodącym jest stwierdzenie, iż hipernowoczesność stanowi czynnik generujący nadmiar, czyli dziecko jest zanurzone lub tonące w różnego typu produktach zarówno materialnych, jak i kulturowych – w tym rzeczach bez statusu bliskości lub z tą kategorią – jako jego wewnętrzne podążanie ku szeroko rozumianemu poczuciu więzi.

W tychże rozważaniach istotne są, jak sadzę, następujące próbnie ustanowione kategorie zabawek oraz ich właściwości:

Zabawki będące konceptualizacją samego człowieka: „To jest dziewczynka (...) ma na imię Szina”. [SP Nr 34 Kraków, Agatka, kl. II], **Edek:** „Moja zabawka nazywa się Edek. Robi to, czego zapragnę”. [SP Nr 124 Kraków, Kamil, kl. II],

Zabawki człekokształtne: lalka/ lalki: „Opisuję zaczarowaną lalkę”. [SP Nr 34 Kraków, Zosia, kl. II], „... widziałam dużo zabawek, a szczególnie lalki” [SP Brzezna, Aga, kl. II], „... ujrzałam prześliczne, mówiące lalki...”. [SP Brzezna, Klaudia, kl. II], „Pewnego dnia mama kupiła mi lalkę”. [SP Nr 2 Miechów, Zuzanna, kl. III], **lalka baletnica (pozytywka):** „Figurka złotowłosej baletnicy, pozytywka”. [SP Nr 2 Miechów, Magdalena, kl. III], **lalka Barbie:** „Moja zaczarowana zabawka to jest lalka Barbie”. [SP Nr 34 Kraków, Ula, kl. II], „Pewnego dnia dostałam od mamy prezent – śliczną lalkę Barbie”. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], „Mam zaczarowaną zabawkę. Nazywa się Piękna”. [SP Nr 124 Kraków, Ola, kl. II], **pajacyk:** „Mój pajacyk ma dużą głowę i niebieską czapeczkę z zielonym pomponikiem”. [SP Nr 34 Kraków, Klaudia, kl. II], **piłkarz – figurka piłkarza:** „Ten rysunek przedstawia figurkę piłkarza”. SP Nr 16, Nowy Sącz, Karol, kl. II],

Zabawka to kreacja stworzona przez dzieci na podobieństwo człowieka pod względem wyglądu:

33 D. Sudjic, *Język rzeczy: dizajn i luksus, moda i sztuka: w jaki sposób przedmioty nas uwo-
dzą?*, tłum. A. Puchejda, Kraków 2013.

34 Z. Kövecses, *Język, umysł, kultura. Praktyczne wprowadzenie*, przeł. A. Kowalczyk-Pawlik,
M. Buchta, Kraków 2011, s. 112.

35 A. Manguel, G. Guadalupi, *Słownik miejsc wyobrażonych*, przeł. P. Bikont, J. Gondowicz,
M. Kłobukowski, J. Kozak, M. Płaza, M. Świerkocki, Warszawa 2019, s. 393–394.

36 J. Cieślakowski, *Wielka zabawa. Folklor dziecięcy. Wyobrażenia dziecka. Wiersze dla dzieci*,
Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1985.

37 A.A. Ungeheuer-Gołąb, *Inny Ja. O zabawkach jako bohaterach utworów literackich dla
dzieci*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2018, 13, s. 75–93.

a) posiadająca części ciała człowieka: buzia/twarz: miś: „...ma uśmiechniętą buzię”. [SP Niedomice, Ania, kl. II], „...wielką czerwoną uśmiechniętą buzię”. [SP Młynne, Sylwia, kl. II], **głowa: kostka:** „Od innych kostek różni się (...) głową”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **nogi: kostka:** „Od innych kostek różni się (...) nogami...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **miś:** „...i ma małe nogi i ręce”. [SP Stara Wieś, Marlena, kl. II], **piłka:** „Jej ręce i nogi są koloru brązowego”. [SP Młynne, Krzyś, kl. II], **tablica:** „Zaczarowana zabawka to tablica z (...) nogami...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **oczy: lalka:** „Ma ona (...) i niebieskie oczy...” [SP Młynne, Asia, kl. II], **miś:** „Ma duże brązowe oczy”. [SP Młynne, Sylwia, kl. II], **ręce: kostka:** „Od innych kostek różni się rękami...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **miś:** „...i ma małe (...) ręce”. [SP Stara Wieś, Marlena, kl. II], **piłka/piłeczka:** „Ma ręce...”. [SP Niedomice, Daria, kl. II], „Jej ręce i nogi są koloru brązowego”. [SP Młynne, Krzyś, kl. II], „...to piłeczka (...) umie pisać po tablicy, bo ma ręce”. [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **tablica:** „Zaczarowana zabawka to tablica z rękami ...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **włosy: kostka:** „Ma śliczne czarne włosy i jest kolorowa”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **lalka / lalki:** „Fizia i Mizia to dwie przyjaciółki. .... bardzo długie włosy...” [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „Ma ona blond włosy...”. [SP Młynne, Asia, kl. II], „Mają piękne włosy (...) Ma jedwabne, rude włosy ...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **lalka baletnica:** „Baletka jest precyzyjną baletnicą. „Ma śliczne, brązowe loki ...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III],

b) mające różne elementy ubioru: beret: piłka: „...a na głowie ma beret”. [SP Młynne, Krzyś, kl. II], **bluzka/bluzeczka: lalka:** „...jest ubrana w zieloną bluzeczkę...”. [SP Młynne, Jakub, kl. II] **buciki/ buty: lalka:** „Ma (...) żółte buciki”. [SP Młynne, Asia, kl. II], „Ma zielone buty”. [SP Młynne, Sylwia, kl. II], **kapelusz: lalka:** „...ma na głowie żółty kapelusz”. [SP Młynne, Oliwia, kl. II], **piłka:** „...i ma fioletowy kapelusz”. [SP Niedomice, Daria, kl. II], **rajstopy: lalka:** „Ma żółte rajstopy...”. [SP Młynne, Asia, kl. II], **spódnica: lalka:** „...jest ubrana (...) w pomarańczową spódnicę”. [SP Młynne, Jakub, kl. II], **sukienka/ suknia: lalka:** „... ma bardzo ładną suknię...” [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „Ma ona (...) niebieską sukienkę...” [SP Młynne, Asia, kl. II], „Jest ubrana w różową sukienkę z zielonym paskiem”. [SP Młynne, Sylwia, kl. II], „Jest ona ubrana w zieloną sukienkę...” [SP Młynne, Kuba, kl. II], **trykot: lalka:** „Ma piękny trykot do tańca”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III]

Zabawka to kreacja stworzona przez dzieci na podobieństwo człowieka pod względem wykonywanych czynności:

auto/ samochód: bombardować: „...będzie bombardował innych”. [SP Szczyrzyc, Adrianek, kl. II], **mówić:** „Chcę mieć takie auto, ponieważ samo (...) mówi”. [SP Wola Rzędzińska, Piotr, kl. III], „To jest mój samochód (...) potrafi mówić...”. [SP Wola Rzędzińska, Przemek, kl. III], **pływać:** „Moja zabawka potrafi (...) pływać...”. [SP Wola Rzędzińska, Przemek, kl. III], **ścigać się:** „...będzie się ścigać z innymi helikopterami...”. [SP Szczyrzyc, Adrianek, kl. II], **bąk:** budzić: „Mój bąk budzi

mnie do szkoły”. [SP Biskupice, Kami, kl. II], **domek: pojawiać się:** „...pojawia się w kuchni (...) w szkole”. [SP Szczyrzyc, Zuzanna, kl. II], **wykonywać:** „...i wszystkie polecenia wykonuje”. [SP Szczyrzyc, Zuzanna, kl. II], **kaczka: policzyć:** „...kaczka policzyła kaczki...”. [SP Nr 2 Miechów, Tomek, kl. III], **pójść:** „Pewnego razu poszła razem z kaczkami nad staw”. [SP Nr 2 Miechów, Tomek, kl. III], **stwierdzić:** „...kaczka (...) stwierdziła, że jej brakuje 2 kaczek”. [SP Nr 2 Miechów, Tomek, kl. III], **wrócić:** „...wróciła...”. [SP Nr 2 Miechów, Tomek, kl. III], **wyciągnąć:** „...wyciągnęła je z dołka”. [SP Nr 2 Miechów, Tomek, kl. III], **koń na biegunach: stawać się żywym:** „...konik stawał się żywy...”. [SP Nr 2 Miechów, Krystian, kl. III], **rozmawiać:** „...konik (...) rozmawiał z chłopcem”. [SP Nr 2 Miechów, Krystian, kl. III], **lalka / lalki: bawić się:** „...lubi (...) i się bawić . [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „Bawimy się z lalkami w (...) berka...”. [SP nr 124 Kraków, Ola, Kl. II], „Bawimy się z lalkami w chowanego...”. [SP nr 124 Kraków, Ola, Kl. II], **bawić się w chowanego:** „Bawimy się z lalkami w chowanego...”. [SP nr 124 Kraków, Ola, Kl. II], **budzić kogoś:** „...budzi mnie rano...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], **ciągnąć:** „...Barbie i ciągnęła mnie za rękę”. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **chodzić:** „...lubi chodzić na spacer...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „...chodzi ze mną na zakupy”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], **Ona (...)** chodzi...”. [SP Wola Rzędzińska, Weronika, kl. III], **czekać:** „...lalki (...) czekały na zamówione napoje, lody i tort”. [SP Nr 2 Miechów, Daria, kl. III], **mówić:** „Ona mówi...”. [SP Wola Rzędzińska, Weronika, kl. III], **odpowiedzieć:** „Laleczka mi odpowiedziała...”. [SP Nr 2 Miechów, Zuzanna, kl. III], **odrabiać:** „Nawet odrabia za mnie zadanie...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „Laleczka mi odpowiedziała –odrabiam ci pracę domową”. [SP Nr 2 Miechów, Zuzanna, kl. III], **pić:** „Mogą (...) pić herbatę”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **pisać:** „...pisze zadanie domowe”. [SP Nr 2 Miechów, Zuzanna, kl. III], **pracować:** „Potrafi cały dzień (...) pracować...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **reagować:** „Reaguje na swoje imię...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], **robić coś:** „...i robi takie rzeczy jak człowiek”. [SP Wola Rzędzińska, Weronika, kl. III], **rozmawiać:** „Mogą rozmawiać ludzkim głosem...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **sprzątać:** „...sprząta mi pokój...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „Potrafi naprawdę sprzątać”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **siadać/siedzieć:** „Ona (...) siada...”. [SP Wola Rzędzińska, Weronika, kl. III], „...moja lalka siedzi przy biurku...”. [SP Nr 2 Miechów, Zuzanna, kl. III], „...lalki siedziały przy stoliku...”. [SP Nr 2 Miechów, Daria, kl. III], **skakać:** „...lubi skakać na skakance”. [SP Wola Rzędzińska, Monika, kl. III], **stać:** „Przy moim łóżku stała Barbie...”. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **śpiewać:** „Umie (...) śpiewać...”. [SP Szczyrzyc, Kinga, kl. II], „To jest Sabrina. Lubi śpiewać...”. [SP Wola Rzędzińska, Natalia, kl. III], **szorować:** „Potrafi cały dzień szorować...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **tańczyć:** „...zna najładniejsze kroki baletu”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], „To jest Sabrina. Lubi (...) tańczyć”. [SP Wola Rzędzińska, Natalia, kl. III], **ubierać się:** „Zawsze ładnie się ubiera”. [SP Wola Rzędzińska, Natalia, kl. III], **zamiatać:** Potrafi cały dzień (...) zamiatać...”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **miś: bawić się:** „Przez całą noc Ania wraz z miśmieniem wspinała się bawili”. [SP Nr 2 Miechów, Ewelina,

kl. III], **chodzić**: „Zdziś lubi chodzić na spacer”. [SP Wola Rzędzińska, Faustyna, kl. III], **jeździć rowerem**: „Czasem jeździmy rowerem”. [SP Wola Rzędzińska, Faustyna, kl. III], **odpowiedzieć**: „...odpowiedział miś”. [SP Nr 2 Miechów, Mateusz, kl. III], **odrabiać lekcje**: Misiu siedział na biurku i odrabiał mi lekcje”. [SP Nr 2 Miechów, Paulina, kl. III], **podjadać**: „...podjada smakołyki”. [SP Wola Rzędzińska, Faustyna, kl. III], **powiedzieć**: „W pewnej chwili miś powiedział „przyjaciele”. [SP Nr 20 Nowy Sącz, Agnieszka, kl. III], **ruszać się**: „...rusza się...”. [SP Wola Rzędzińska, Karolina, kl. III], **siedzieć**: „Misiu siedział na biurku...”. [SP Nr 2 Miechów, Paulina, kl. III], **skakać**: „Lubimy skakać po dywanie”. [SP Wola Rzędzińska, Faustyna, kl. III], „To jest miś, który skacze na skakance”. [SP Wola Rzędzińska, Karolina, kl. III], **słyszec**: „... i słyszysz”. [SP Wola Rzędzińska, Karolina, kl. III], **spacerować**: „...miś spaceruje po jej pokoiku”. [SP Nr 2 Miechów, Ewelina, kl. III], **spać**: „Zdziś gdy nie ma taty śpi...” [SP Wola Rzędzińska, Faustyna, kl. III], **uśmiechać się**: „...niedźwiadek nie przestawał się uśmiechać”. [SP Nr 2 Miechów, Mateusz, kl. III], **narty zabierać**: „...te narty zabierają mnie w wakacje w góry”. [SP Szczyrzyc, Patryk, kl. II], **zjeżdżać**: „...zjeżdżają nawet, gdy nie ma śniegu”. [SP Szczyrzyc, Patryk, kl. II], **odrzutowiec**: „Ta zabawka to odrzutowiec (...) Chcę to mieć bo mówi...”. [SP Wola Rzędzińska, Mateusz, kl. III], **piłka / piłeczka chodzić**: „...piłka miała nogi i chodziła”. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **grać**: Piłka zaczęła grać ze mną w piłkę...”. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **jeść**: „...piłka jadła marchewkę”. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **pisać**: „...umie pisać po tablicy...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **skakać**: „...potrafi skakać do góry bez pomocy ludzi”. [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **spać**: „Potem poszła spać na fotelu”. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **zabrać**: „...i zabrała na nogach kanapkę i pasztetem”. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **zakraść się**: „Zakradła się do kuchni...” [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], **robot bawić się**: „...wspaniale się ze sobą bawiliśmy...” [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], „Lubię się z nim bawić...” [SP Wola Rzędzińska, Dawid, kl. III], **mówić**: Umie on (...) mówić...”. [SP Wola Rzędzińska, Szymon, kl. III], „... mówi do mnie...”. [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], **poruszać się**: „...porusza się...”. [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], **powiedzieć**: „Robot powiedział...” [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], **śpiewać**: „... umie świetnie śpiewać”. [SP Wola Rzędzińska, Dawid, kl. III], **strzelać**: „...strzeli gola”. SP Szczyrzyc, Mateusz, kl. II], **układać**: „...układa klocki”. [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], **wyřęczać**: „Te roboty wyřęczają też moją mamę w pracach domowych”. [SP Nr 124 Kraków, Adaś, kl. II], **żyć**: „...mój robot żyje...” [SP Nr 2 Miechów, Dawid, kl. III], **samolot/ samolocik krzyczeć**: „... i krzyczy...”. [SP Nr 2 Miechów, Paweł, kl. III], **opowiedzieć**: „...samolocik opowiedział nam o jego przygodach...” [SP Nr 2 Miechów, Paweł, kl. III], **powiedzieć**: „...powiedział, że jest wykonany z magicznego metalu”. [SP Nr 2 Miechów, Paweł, kl. III], **tablica chodzić**: „...chodzi...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **pisać**: „...sama pisze po sobie...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **rozmawiać**: „...rozmawia...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **śpiewać**: „...śpiewa...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **zabawić się**: „...potrafi się zabawić z ludźmi”. [SP Wola Rzędzińska,

Klaudia, kl. III], **traktor: pomagać**: „...będzie pomagał w pracach polowych” [SP Szczyrzyc, Paweł, kl. II], **wozić**: „...mnie wozi do szkoły”. [SP Szczyrzyc, Paweł, kl. II], **zajęczek: opowiadać**: zajęczek zaczął opowiadać mi swoje przygody...” [SP Nr 2 Miechów, Daria, kl. III].

Zabawki przypominające automaty podobne do człowieka i/ lub zwierzęcia:

robot i jego odmiany: robolala: „To jest robolala”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Gabryśia, kl. II], „...to robot, który potrafi sam chodzić...”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Damian, kl. II], „To jest mój robot domowy najnowszej generacji”. [SP Nr 34 Kraków, Roger, kl. II], **superrobot: zabawkowy robot**: „Moja zabawka ma na imię Stefan. Jest zabawkowym robotem”. [SP Nr 34 Kraków, Szymon, kl. II], „Mój rysunek przedstawia zaczarowanego robota”. [SP Nr 34 Kraków, Wojtek, kl. II], „Ten robot jest z kosmosu i zmienia się w zabawkę”. [SP Nr 124 Kraków, Michał, kl. II], „Mój robot to najnowsza marka robota. [SP Wola Rzędzińska, Kamil, kl. III], „To jest Mój robot, nazywa się Pinki Linki”. [SP Wola Rzędzińska, Dawid, kl. III].

Inne zabawki ożywione konstrukcyjne i mechaniczne implikowane ich egzemplifikacjami w świecie rzeczywistym:

„To jest auto nazywa się HOTWHEELS lubię się nim bawić, ponieważ jest zaczarowane...” [SP Nr 124 Kraków, Patryk, kl. II], „To jest auto. Umie latać w powietrzu i mówić”. [SP Wola Rzędzińska, Piotr, kl. III], **czołg**: „Moją zaczarowaną zabawką jest czołg”. [SP Szczyrzyc, Adam, kl. II], **deskorolka**: „Ja chciaabym żeby moja deskorolka woziła mnie do szkoły tak szybko...” [SP Szczyrzyc, Zosia, kl. II], **helikopter**: „Moja zaczarowana zabawka to helikopter”. [SP Szczyrzyc, Adrian, kl. II], **limuzyna**: „Moją wymarzoną zabawką jest limuzyna na pilota...” [SP Szczyrzyc, Kamil, kl. II], „Chciaabym dostać zaczarowanego monstertraka”. SP Stara Wieś, Kacper, kl. II], **narty**: „Moją zaczarowaną zabawką są narty”. [SP Szczyrzyc, Patryk, kl. II], **odrzutowiec**: „Ta zabawka to odrzutowiec. Szybko lata i nie potrzebuje baterii”. [SP Wola Rzędzińska, Mateusz, kl. III], **quad**: „Zabawka, a raczej pojazd, który jest dla mnie zaczarowany, to quad”. [SP Nr 2 Miechów, Wojciech, kl. III], **radiowóz policyjny**: „Moją magiczną zabawką jest radiowóz policyjny”. [SP Bugaj, Mateusz, kl. II], **rajdówka**: „...jest rajdówką”. [SP Stara Wieś, Dawid, kl. II], **rakieta**: „Moją zaczarowaną zabawką jest rakieta”. [SP Gwoździec, Patryk, kl. II], **rower**: „Moją zaczarowaną zabawką jest rower i „straż terenowa”. SP Stara Wieś, **rek**, kl. II], **samochód**: „...zobaczyłem duży samochód...”. [SP Brzezna, Wiesiu, kl. II], „Rugati Veron”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Krzysztof, kl. II], „Moja zaczarowana zabawka, to zdalnie sterowany samochód”. [SP Gwoździec, Adam, kl. II], „Tym samochodem mógłbym podróżować z miejsca jednego do drugiego”. [SP Bugaj, Marcin, kl. II], „To samochód który jeździ bez pilota...”. [SP Wola Rzędzińska, Damian, kl. III], „To jest mój samochód. Nazywa się Błyskawica”. [SP Wola Rzędzińska, Przemek, kl. III], „Nazwałam ją czarodziejski domek”. [SP Niedomice, Ewelina, kl. II], **sanki**: „Narysowałam zaczarowane sanki”. [SP Bugaj, Kamil, kl. II].

Zanimizowane zabawki przedmioty: klocek/klocki: „...w moim pokoju znalazłem zauważyłem zielony klocek, zauważyłem, że świeci...”. [SP Nr 124 Kraków,

Paweł, kl. II], „Zrobiłem ją z klocków lego. Jest to wieża Ajfla (sic!)”. SP Nr 16, Nowy Sącz, Michał, kl. II], **latawiec**: „Moją wymyśloną zabawką jest zaczarowany latawiec...” [SP Bugaj, Ania, kl. II], **piłka i/ lub piłeczka**: „To moja piłka”. [SP Niedomice, Daria, kl. II], „...jest piłka”. [SP Młynne, Krzyś, kl. II], „Była sobie zaczarowana piłka do nogi. [SP Nr 2 Miechów, Maciek, kl. III], „Moja zabawka jest piłeczką”. [SP Nr 34 Kraków, Michał, kl. II].

Zabawki implikowane szeroko rozumianym światem fauny i flory:

kaczuszka: „Moją zaczarowaną zabawką jest kaczuszka”. [SP Gwoździec, Natalia, kl. II], **konik**: „Jest to mały konik”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **kot**: „Ja narysowałam zaczarowaną zabawkę kota. Ten kot ma na imię Gwiazda”. [SP Nr 34 Kraków, Eliza, kl. II], „To jest zaczarowana zabawka kot. Ma na imię Kita Lita”. [SP Nr 34 Kraków, Natalia, kl. II], **króliczek**: „Moją zaczarowaną zabawką jest latający króliczek”. [SP Młynne, Jola, kl. II], **lis**: „Ja opisuję lisa”. [SP Nr 34 Kraków, Marysia, kl. II], **miś**: „Mój miś jest cały szary, tylko posiada biały brzuszek”. [SP Nr 34 Kraków, Laura, kl. II], „...zobaczyłam misia, który mnie zaczął oprowadzać...”. [SP Brzezna, Kasia, kl. II], **miś czarnoksiężnik**: „Narysowałam misia czarnoksiężnika”. [SP Nr 34 Kraków, Kinga, kl. II], „Ten miś nazywał się Benio”. [SP Brzezna, Agnieszka, kl. II], „Moja zaczarowana zabawka to misiu, którego nazywałem Kubuś”. [SP Gwoździec, Ewelina, kl. II], „To jest miś...”. [SP Wola Rzędzińska, Karolina, kl. III], **motyl**: „Moja zaczarowana zabawka to motyl”. [SP Nr 124 Kraków, Monika, kl. II], **myszka / myszki**: „Opisuję moje myszki”. [SP Nr 34 Kraków, Olga, kl. II], **niedźwiadek**: „Dawno temu był sobie niedźwiadek...”. [SP Nr 2 Miechów, Mateusz, kl. III], **pająk**: „...zamienia się w pająka i wtedy lubi jeść muchy”. [SP Nr 34 Kraków, Jakub, kl. II], „...to jest pająk ożywiony z zabawki”. [SP Nr 34 Kraków, Bartek, kl. II], **pluszowy pies**: „moja zaczarowana zabawka to pluszowy pies...” [SP Długołęka-Świerki, Piotr, kl. II], **piesek**: „Kropka ma krótkie futro”. [SP Nr 124 Kraków, Ania, kl. II], **słonik**: „Oto jest mały, latający słonik, spełniający życzenia”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Ewa, kl. II], **smok**: „Moja ulubiona zabawka to smok”. [SP Stara Wieś, Karol, kl. II], **żółw Ninja**: „Moją zabawką jest żółw Ninja”. [SP Nr 124 Kraków, Tomek, kl. II].

drzewo: „Było to stare drzewo. Ludzie pocięli go na kawałki i zrobili z niego różne rzeczy. Nikt nie wiedział, że drzewo było magiczne”. [SP Nr 2 Miechów, Krystian, kl. III], **kwiatek i jego gatunki**: „Ja narysowałam kwiatka, który spełnia dużo funkcji” [SP Nr 34 Kraków, Julia, kl. II], „...jest ten kwiatek”. [SP Gwoździec, Angelika, kl. II], **róża**: zabawka jako chodząca róża: „Ta zabawka nazywa się chodząca róża”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Patrycja, kl. II].

Zabawka to konceptualizacja implikowana światem zwierząt ze względu na wygląd:

łapki – króliczek latający: „...ma (...) małe łapki”. [SP Młynne, Jola, kl. II], **nos – miś**: „...ma czarny nos...” [SP Młynne, Jakub, kl. II], **oczy – króliczek latający**: „Oczy jego są okrągłe i żółte jak słoneczko...”. [SP Młynne, Jola, kl. II], **ogonek – króliczek latający**: „...ma też mały podkulony ogonek”. [SP Młynne, Jola, kl. II],

skrzydła – króliczek latający: „...ma latające skrzydła...” [SP Młynne, Jola, kl. II],
uszy – króliczek latający: „...uszy duże odstające...” [SP Młynne, Jola, kl. II]

Przedmioty zabawowe wykreowane przez dzieci – różnego typu ich transformacje: **domek:** „Ten zaczarowany domek spełnia każde życzenie”. [SP Bugaj, Beata, kl. II], **katarynka:** „...to katarynka., to takie urządzenie, które wygrywa melodyjki”. [SP Nr 2 Miechów, Michał, kl. III], **komórka lub dziwne łoki toki:** To jest zaczarowana zabawka, którą nazwałam Super Przenośnik 6000. On potrafi przenosić ludzi tam gdzie zechcą”. [SP Nr 34 Kraków, Zuzia, kl. II], **paletka z zegarem:** „Moja zabawka to jest paletka z zegarem”. [SP Nr 16, Nowy Sącz, Michał, kl. II], **stół:** „Taki stół chciałabym mieć (...) i wygląda jak motyl...” [SP Niedomice, Ola, kl. II], **tablica z rękami i nogami:** „Zaczarowana zabawka to tablica z rękami i nogami...” [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III], **telefon:** „Moją zaczarowaną zabawką jest telefon”. [SP Gwoździec, Joasia, kl. II].

Akcesoria zabawowe złożone z innych bytów (ciała niebieskie, minerały, itp.): gwiazda: „Moja gwiazda jest zaczarowana”. [SP Szczyrzyc, Iwona, kl. II], **kamień:** „Moja zaczarowana zabawka ma na imię ładny kamień”. [SP Nr 34 Kraków, Krzyś, kl. II], **Omnitrix:** „Moja zabawka nazywa się Omnitrix. Ta zabawka jest z różnych kosmicznych rzeczy”. [SP Nr 124 Kraków, Szymon, kl. II].

Zabawka to twór nawiązujący do różnych znaków i tekstów kultury:

a) postaci: **książe:** zaprosił mnie do tańca sam książę. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **Banderas:** „Moja zabawka nazywa się Banderas (...). Towarzystwem mojego przyjaciela to kura...”. [SP Nr 34 Kraków, Ola, kl. II], **Barbie:** „Pewnego dnia dostałam od mamy prezent – śliczną lalkę Barbie. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **czarownica:** „Moja zaczarowana czarownica Czarusia ma dużo zaczarowanych mioteł ze sklepu AGD”. [SP Wola Rzędzińska, Dominika, kl. III], **Kopciuszek:** „Rozmawiałam z Kopciuszkim”. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **Królewna Śnieżka:** „...kolację zjadłam w towarzystwie Śnieżki i siedmiu krasnoludków”. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **krasnoludki:** „...kolację zjadłam w towarzystwie Śnieżki i siedmiu krasnoludków. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **Śpiąca Królewna:** „...przywitałam się ze Śpiącą Królewną. [SP Nr 2 Miechów, Agnieszka, kl. III], **Teletubisie:** „Po to jest właśnie moja wymarzona zabawka”. [SP Nr Długoleka-Świerki, Olek, kl. II],

b) zwierzęta: **dinozaur:** „...nazywa się Gigantozaur”. [SP Stara Wieś, Darek, kl. II], **konik:** „To jest moja zabawka. Ma na imię Sindi. Jest to mały konik. Zmienia kolor. Czaruje swoim rogiem. Lubi czarować rogiem, latać skrzydłami (...) bardzo ją lubię, bo jest ładnym konikiem”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **smok:** „Moja ulubiona zabawka to smok”. [SP Stara Wieś, Karol, kl. II], **żółw Ninja:** „Moją zabawką jest żółw Ninja”. [SP Nr 124 Kraków, Tomek, kl. II],

c) przedmioty: **diadem:** „To jest zaczarowana zabawka diadem”. [SP Nr 34 Kraków], [SP Bugaj, Anna, kl. II], **kufer:** „Marzę o zaczarowanej zabawce, jest to zaczarowany kufer”. [SP Biskupice, Piotr, kl. II], **lampa Alladyna:** „Chciałbym mieć lampę Alladyna”. [SP Biskupice, Kamil, kl. II], **lampa Dżina:** Chciałbym mieć

zaczarowaną lampę Dżina...”. [SP Biskupice, Kamil, kl. II], **miotła**: Czarusia ma dużo zaczarowanych mioteł ze sklepu AGD”. [SP Wola Rzędzińska, Dominika, kl. III], **ołówek**: „Chcę mieć zaczarowaną zabawkę, ołówek, ten co pisze różne wyrazy (...) któryby rysował lalki i miśki”. [SP Biskupice, Paulina, kl. II], „Moja zaczarowana zabawka to ołówek”. [SP Nr 34 Kraków, Ania, kl. II], „Był sobie zaczarowany ołówek o imieniu Puszek leżał na plaży samotnie...” [SP Nr 124 Kraków, Gabrysia, kl. II], **pantofelki**: „Moją zaczarowaną zabawką są moje pantofelki”. [SP Szczyrzyc, Zuzia, kl. II], **szafa**: „Chciałabym zaczarowaną szafę”. [SP Biskupice, Gosia, kl. II], **szkatułka**: „To jest zaczarowana szkatułka”. [SP Nr 34 Kraków, Kasia, kl. II].

Człowiek (tu: dziecko w młodszym wieku szkolnym) jako istota globalna w strukturze powierzchniowej, a duchowa w strukturze głębokiej poszukująca wartościowego kontaktu z drugim człowiekiem egzemplifikowanego na płaszczyźnie tekstu i/ lub rysunku w postaci interakcji z antropomorfizowaną zabawką:

a) czynności zabawowe: miś – bawić się: „Lubiłabym się z nim bawić”. [SP Stara Wieś, Sara, kl. II], **statek piracki:** „Bawiłbym się z nim przez cały dzień”. [SP Stara Wieś, Mateusz, kl. II], **żyrafka:** „I się z nią bawiła”. [SP Niedomice, Zosia, kl. II], **tablica – zabawić się:** „W niej jest zaczarowanego to, że potrafi się zabawić z ludźmi”. [SP Wola Rzędzińska, Klaudia, kl. III],

b) działania mentalne w postaci zachowań altruistycznych: lalka: „...chciała żeby wszystkie dzieci na świecie miały swoich rodziców”. [SP Młynne, Asia, kl. II], „...żeby nikomu nie brakowało chleba...”. [SP Młynne, Asia, kl. II], „...żeby nie było chorób przez które tak wiele się cierpi”. [SP Młynne, Asia, kl. II], „...żeby uszczęśliwiała dzieci z 24 krajów i żeby miały zabawki, a przede wszystkim co jeść i pić i tak jak my być zdrowym”. [SP Młynne, Sylwia, kl. II], **ludziki:** „...gdyby ktoś był chory on by uleczył, głodnemu dałby jeść, smutnych by rozweselał, a dzieciom rozdawałby dużo pięknych zabawek”. [SP Młynne, Kuba, kl. II], **króliczek:** „Najbardziej pomogłaby biednym, samotnym dzieciom, które rodzice oddali do Domów Dziecka i nie opiekują się nimi”. [SP Młynne, Jola, kl. II], „Czarodziejska zabawka znalazłaby im dobrych rodziców...”. [SP Młynne, Jola, kl. II],

c) nawiązywanie relacji przyjacielskich: lalka/ lalki: „...pragnęłabym aby została moją przyjaciółką, bym mogła powierzyć jej sekrety, porozmawiać i nauczyła mnie tańczyć”. [SP Młynne, Justynka, kl. II]. „Fizia i Mizia to dwie przyjaciółki”. [SP Wola Rzędzińska, Wiktoria, kl. III], **miś:** „...byłby moim najlepszym przyjacielem”. [SP Stara Wieś, Sara, kl. II],

d) wykazywanie potrzeby bliskości i miłości: lalka: „Gdybym miała taka baletnicę bardzo bym ją kochała i troszczyła się o nią i zabierała ze sobą”. [SP Młynne, Justynka, kl. II], **miś:** „I bym go bardzo kochała. I będę się do niego przytulała”. [SP Niedomice, Karolina, kl. II].

Podsumowanie

Dziecięce kreacje zaczarowanych i/ lub magicznych zabawek podobnie jak ma to miejsce w tekstach literackich odnoszących się do toposu zabawy i zabawki przedstawiają rozmaite egzemplifikacje bohatera zabawki – *od przedmiotu codziennego użytku po postacie człekokształtne*³⁸ i sztuczną inteligencję.

W uczniowskich konceptualizacjach zabawek elementem dominującym stała się kategoria związana z kontaktem z drugą osobą, przedmiotem posiadającym cechy człowieka (osoby, twory człekokształtne, zwierzęta, zabawki, przedmioty codziennego użytku) wynikająca zarówno z psychologicznych potrzeb dzieci w tym wieku, ale także z faktu identyfikacji się dzieci z postaciami z baśni, bajek, filmów oraz innych tekstów i znaków kultury. Ponadto sam motyw zabawki w literaturze dziecięcej, jak podkreśla A. Ungeheuer-Gołąb, posiada wiele typów, które to podobnie, jak w ukazanych przez uczniów klas II i III, są nie tylko towarzyszami zabaw dziecięcych, ale także postaciami posiadającymi uczucia, myślącymi i mówiącymi, będącymi w bliskiej relacji z dzieckiem jak na przykład lalka – namiastka bliskiej osoby (imitacja człowieka) *spełniała rolę słuchacza i przyjaciela albo sługi*³⁹. W tekstach narracyjnych uczniów przeważa prawdziwa postawa przyjacielska wobec tworzonych przez nich bytów fikcyjnych. Z punktu widzenia filozoficznego – *Etyki nikomachejskiej* Arystotelesa – w utworach paraliterackich uczniów dominuje obraz przyjaźni ze względu na *dzielność etyczną*, która objawia się tym, iż są to ludzie życzący swym przyjaciołom dobrze „ze względu na nich samych...”⁴⁰ (Arystoteles) i tu zabawka postrzegana jest jako bliska osoba, powiernik, ale także dzieci w wielu swych wypowiedziach cenią zabawkę jako kogoś bliskiego (przyjaciela) *ze względu na korzyść*⁴¹ (odrabianie lekcji, wyczarowywanie różnych wymarzonych przedmiotów itd.) oraz przyjemność – tu: estetyczną.

Uczniowskie konceptualizacje zabawki jako przyjaciela⁴² znajdują swoje odzwierciedlenie zarówno w samym jej wyglądzie (podobieństwo do człowieka i/ lub zwierząt, postaci z bajek, baśni, filmów, gier i innych tekstów kultury, ciepłe barwy), działań podejmowanych wspólnie z wyimaginowaną zabawką, w prowadzonych z nią różnych typach wypowiedzi na płaszczyźnie tekstu (aktach mowy typu: podziękowanie, przeprosiny, rozmowa i/lub dialog).

Zatem w kreacjach dzieci istotne jest współdziałanie oraz empatia objawiające się budowaniem relacji na co wskazują między innymi takie elementy jak: wspólne

38 *Ibidem*, s. 75.

39 *Ibidem*, s. 76.

40 Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, przekł. D. Gromska, Warszawa 1982, s. 240.

41 *Ibidem*.

42 J. Machowska-Gąsior, *Wartościowanie przyjaciela w klasach początkowych*, [w:] *Wartościowanie w dyskursie edukacyjnym*, red. J. Ożdżyński, S. Śniatkowski, Kraków 1999, s. 177–194.

zabawy dziecka z wykreowanymi zabawkami, ciekawe sposoby spędzania czasu: podróże, rozmowy, wspieranie się, okazywanie sobie uczuć (przyjaźń, miłość) za pomocą gestów i działań.

Takie ujęcie tejsze tematyki przez uczniów klas II i III w młodszym wieku szkolnym pozwala na sformułowanie następujących wniosków dotyczących wyobrażonych zabawek konceptualizowanych jako:

- postać towarzysząca *dziecku jako zabawka realistyczna (do bawienia się)*;
- postać mająca *umiejętność myślenia i odczuwania, ale nie potrafi samodzielnie przemieszczać się w przestrzeni*;
- postać posiadająca *umiejętność mówienia, myślenia, porozumiewania się z ludźmi oraz przemieszczania w przestrzeni w wyniku własnej energii i woli*⁴³.
- partner komunikacji;
- postać antropomorfizowana, bliska osoba lub przyjaciel;
- osoba podobna do człowieka, posiadająca części ciała, zachowująca się jak on;
- postać fikcyjna godna podziwu ze względu na wygląd zewnętrzny;
- postać fantastyczna posiadająca magiczne moce;
- kreator na wzór homo faber;
- ktoś podobny do dziecka – homo ludens;
- kulturowi będący nośnikami licznych treści intertekstualnych odnoszących do różnych tekstów i znaków kultury.
- sposób ukazania przez młodych twórców współczesnej „rzeczywistości kolażu”⁴⁴.

Natomiast same prace twórcze dzieci z klas II i III można określić następującymi formułami metaforycznymi:

Tekst to:

- rzecz/y (zbiór obiektów): różne egzemplifikacje zabawek (nazwy zabawek, elementy świata przedstawionego, konotacje kulturowe w postaci nawiązań do różnych tekstów i znaków kultury itd.);
- obraz/y (prace plastyczne) będące z jednej strony samodzielnymi komunikatami, a z drugiej formami dopełniającymi utwory paraliterackie uczniów w domenie zaczarowana zabawka;
- most⁴⁵ między:
  - dzieckiem, a rodzicami i nauczycielami;
  - znakiem ikonycznym, a językowym;
  - myśleniem konkretnym, a jego przejściem w kierunku różnego typu rozszerzeń metaforycznych.

43 A.A. Ungeheuer-Gołąb, *Inny Ja. O zabawkach...*, op. cit., s. 78.

44 M. Głazewski, *Wolność jako osobliwa wartość strategii heurystycznych*. „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2015, nr 2 (6), s. 13.

45 J. Kordys, *O mostach. Metafora, myśl, świat człowieka*, [w:] *Metafora – tekst – dyskurs*, red. G. Grochowski, J. Kordys, J. Leociak, M. Prussak, Warszawa 2017, s. 79–105.

– kolaż kulturowy będący wynikiem procesów metaforycznych prowadzących do stworzenia tzw. amalgamatów składających się z nałożonych na siebie wzorców kultury masowej, tekstów i znaków kultury oraz wyobraźni dziecięcej.

W odniesieniu do dotychczasowych rozważań dotyczących kreacji zabawek w tekstach i pracach plastycznych dzieci klas II i III określonych przeze mnie kolażem kulturowym można stwierdzić, iż istotnym paradygmatem w edukacji tu: wczesnoszkolnej, jest metafora w działaniu rozumiana jako część twórczych metod nauczania, bowiem pomaga ona uczniom dokonać przełomu w nauczaniu poprzez tworzenie powiązań między odrębnymi rzeczami⁴⁶: językiem, obrazem i myślą przenikającymi się poza zasięgiem naszej świadomości⁴⁷.

Tenże pomost zbudowany na podwalinach myślenia metaforycznego implikującego zarówno przedstawienia wizualne, jak i pełniące funkcję pragmatyczną z kolei sprawia, że wytwory ikoniczne i teksty paraliterackie stały się kolażem kulturowym, w którym to przede wszystkim uczniowie klas II i III podjęli trud wytwarzania znaczeń⁴⁸, a na ich podstawie powstały alternatywne konstrukty⁴⁹ w domenie zaczarowana zabawka tworzące w konsekwencji metakolaż.

Bibliografia

- Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, przekł. D. Gromska, Warszawa 1982.
- Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, przeł. T. Kunz, Kraków 2006.
- Bauman, Z., *Płynne życie*, przeł. T. Kunz, Kraków 2007.
- Bauman, Z., *Płynne czasy: życie w epoce niepewności*, przeł. M. Żakowski, Warszawa 2007.
- Bujak T., *Zabawki w Europie. Zarys dziejów – rozwój zainteresowań*, Kraków 1988.
- Dobrzyńska T., *Od słowa do słowa. Studia o metaforze*, Warszawa 2012.
- Fauconnier G., Turner M., *Jak myślimy. Mieszanimy pojęciowe i ukryta złożoność umysłu*, przeł. I. Michalska, Warszawa 2019.
- Gibas J., *Alchemia duchowego rozwoju. Inteligencja duchowa dla zaawansowanych*, Poznań 2017.
- Głazewski M., *Wolność jako osobliwa wartość strategii heurystycznych*, „Pedagogika Przed-szkolna i Wczesnoszkolna”, 2015, nr 2 (6), s.7–28.
- Grzegorzczukowa R., *Jak rozumieć kreatywny charakter języka?*, [w:] *Kreowanie świata w tekstach*, red. A.M. Lewicki i M. Tokarski, Lublin 1995, s. 13–24.

46 D. Rybarkiewicz, *Metafora w działaniu*, Łódź 2017, s. 174.

47 P. Kołodziej, *Dwadzieścia pięć twarzy dziewczyny z perłą. Praktyka czytania dzieł malar-skich w procesie kształcenia kulturowo-literackiego*, Kraków 2018, s. 71.

48 *Ibidem*, s. 108.

49 J. Machowska, *Alternatywne konstrukty w opowiadaniach uczniów w młodszym wie-ku szkolnym*, [w:] *Alternate Construals In Language and Linguistics*, eds. Z. Wąsik, P. Czajka, M. Szawerna, Wrocław 2012, s. 121–130.

- Jurewicz J., *Wprowadzenie*, [w:] *Orientaliści kognitywnie*, red. J. Jurewicz, Warszawa 2018, s. 7–15.
- Kantor R., *Zabawka nie jedno ma imię: kilka spóźnionych refleksji antropologa kultury*, „Zabawy i Zabawki”, 2011, nr 1–4, s. 33–42.
- Karwala M., *W świecie metafory*, „Nowa Poliszczyzna” 1997, nr 2, s. 41–46.
- Kłoskowska A., *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, Warszawa 1980.
- Kołodziej P., *Dwadzieścia pięć twarzy dziewczyny z perłą. Praktyka czytania dzieł malar-skich w procesie kształcenia kulturowo-literackiego*, Kraków 2018.
- Kordys J., *O mostach. Metafora, myśl, świat człowieka*, [w:] *Metafora – tekst – dyskurs*, red. G. Grochowski, J. Kordys, J. Leociak, M. Prussak, Warszawa 2017, s. 79–105.
- Kövecses Z., *Język, umysł, kultura. Praktyczne wprowadzenie*, przeł. A. Kowalczyk-Pawlik, M. Buchta, Kraków 2011.
- Lakoff G., Johnson M., *Metafory w naszym życiu*, przeł. T.P. Krzeszowski, Warszawa 2010.
- Lakoff G., *Kobiety, ogień i rzeczy niebezpieczne. Co kategorie mówią nam o umyśle*, red. E. Tabakowska, przeł. M. Buchta, A. Kotarba, A. Skucińska, Kraków 2011.
- Lakoff G., *Moralna polityka. Jak myślą liberałowie i konserwatyści*, przeł. M. Szczubiałka, Warszawa 2017.
- Leszczyński G., *Przedmioty z rozwianą grzywą. Dziecięcy performans Joanny Kulmowej*, [w:] *O czym mówią rzeczy? Świat przedmiotów w literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, red. A. Mik, M. Niewieczak, E. Rąbkowskiej i G. Leszczyńskiego, Warszawa 2019, s. 17–34.
- Limont W., *Dzieci tworzą metafory wizualne*, „Nowa Poliszczyzna” 1997, nr 2, s. 3–11.
- Łozowski P., *Konwencja i kreacja w kontekście sporu o naturę znaku językowego*, [w:] *Konwencja i kreacja w języku, literaturze i narracji historycznej*, red. M. Karwatowska, R. Litwiński, A. Siwiec, Lublin 2016, s. 75–86.
- Machowska J., *Alternatywne konstrukty w opowiadaniach uczniów w młodszym wieku szkolnym*, [w:] *Alternate Construals In Language and Linguistics*, eds. Z. Wąsik, P. Czajka, M. Szawerna, Wrocław 2012, s. 121–130.
- Machowska-Gąsior J., *Wartościowanie przyjaciela w klasach początkowych*, [w:] *Wartościowanie w dyskursie edukacyjnym*, red. J. Ożdżyński, S. Śniatkowski, Kraków 1999, s. 177–194.
- Maciejewska-Mroczek E., *Mrówcza zabawa. Współczesne zabawki a społeczne konstruowanie dziecka*, Kraków 2012.
- Manguel A., Guadalupi G., *Słownik miejsc wyobrażonych*, przeł. P. Bikont, J. Gondowicz, M. Kłobukowski, J. Kozak, M. Płaza, M. Świerkocki, Warszawa 2019.
- Mik A., Niewieczak M., Rąbkowska E., Leszczyński G., *Słowo wstępne*, [w:] *O czym mówią rzeczy? Świat przedmiotów w literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, red. A. Mik, M. Niewieczak, E. Rąbkowskiej i G. Leszczyńskiego, Warszawa 2019, s. 9–14.
- Piekarczyk D., *Metafory metatekstowe*, Lublin 2013.
- Pieniążek M., *Polonistyka performatywna. O humanistycznych technologiach wytwarzania świata*, Kraków 2018.
- Pilch A., *Formy wyobraźni. poeci współcześni przed obrazami wielkich mistrzów*, Kraków 2010.
- Piotrowska M., *Koty, hurysy i ujamaa. Kognitywna analiza humoru Farouka Topana Aliyeonja pepo*, [w:] *Orientaliści kognitywnie*, red. J. Jurewicz, Warszawa 2018, s. 39–51.
- Pleszczyński J., *Przymusy i wybory w technokulturze*, [w:] *Konwencja i kreacja w tekstach kultury*, red. M. Karwatowska, R. Litwiński, A. Siwiec, Lublin 2016, s. 17–36.

Porębski M., *Czy metaforę można zobaczyć?*, „Teksty” 1980, z. 6, s. 61–78.

Rybarkiewicz D., *Metafora w działaniu*, Łódź 2017.

Rybarkiewicz D., *Metakolaż. O kanonie myślenia metaforycznego*, Łódź 2018.

Schweitzer A., *Muzyka poetycka i malarska*, [w:] *Jan Sebastian Bach*, tłum. M. Kurecka, Wirpsza W., Kraków 1987, s. 327–328.

Shugar G.W., *Dyskurs dziecięcy. Rozwój w ramach struktur społecznych*, Warszawa 1995, s. 46–47.

Sudjic D., *Język rzeczy: dizajn i luksus, moda i sztuka: w jaki sposób przedmioty nas uwodzą?*, tłum. A. Puczejda, Kraków, 2013.

Szuman S., *Zabawka z punktu widzenia psychologii*, „Tęcza” 1930, nr 11.

Ungeheuer-Gołąb A.A., *Inny Ja. O zabawkach jako bohaterach utworów literackich dla dzieci*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2018, 13, s. 75–93.

Zięzio R., *Wokół naczelnej zasady funkcjonalnej w zachowaniach ludycznych*, „Zabawy i Zabawki”, 1997, nr 3, s. 5–28.